

7.1.2026

EOAK/961/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Virve Toivonen

LASTENSUOJELUN MENETTELY

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen lastensuojelun menettelyä. Kantelun mukaan kantelijan lapselle ei ollut nimetty lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää, lapsen asiakassuunnitelmaa ei ollut päivitetty ajallaan eikä kantelijan lasta ollut tavattu henkilökohtaisesti lastensuojelulain edellyttämällä tavalla.

2 SELVITYS

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue antoi asiassa lausuntonsa. Sen liitteinä olivat kantelijan lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden selvitykset, asiakassuunnitelmat, päätökset ja 17.6.2025 päivätty muistutusvastaus. Muistutusvastauksessa on käsitelty pitkälti samoja asioita kuin nyt kyseessä olevassa kantelussa.

Kantelija pyysi mahdollisuutta antaa vastine hyvinvointialueen selvitykseen. Ratkaisun lopputulos huomioon ottaen tätä ei kuitenkaan pidetty tarpeellisena. Lausunto ja selvitykset lähetetään kantelijalle tämän päätöksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Kantelija kertoi hänelle jääneen epäselväksi, oliko hänen lapselleen nimetty lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää vai hoidettiin lapsen lastensuojelun asiakkuutta hyvinvointialueen tukitiimissä.

Saadun selvityksen mukaan kantelijan lapselle oli nimetty hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä marraskuussa 2023, mutta sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi lapsella ei ollut omaa sosiaalityöntekijää kesällä 2024 eikä myöskään alkuvuodesta 2025.

Hyvinvointialueen haastavan työntekijätilanteen vuoksi kantelijan lapsen asioita hoidettiin jonkin aikaa ns. tukitiimissä. Oman sosiaalityöntekijän puuttuessa sosiaaliohjaaja piti yhteyttä perheeseen ja työskentelyä tuki johtava sosiaalityöntekijä. Selvityksen mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän puute ei kuitenkaan vaikuttanut kantelijan lapselle myönnetyn tuen tarjoamiseen. Tukitiimirakenne ei ollut enää hyvinvointialueella käytössä.

Lastensuojelulain 13 b §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä), jonka tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö.

Lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin nojalla lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja hän vastaa yleisesti siitä, että lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi saa tarvitsemansa tuen ja palvelut (ks. myös HE 252/2006 vp, s. 124). Hän huolehtii myös lapsen mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisen toteuttamisesta.

Saamani selvityksen perusteella lapsi oli ollut ilman asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää ainakin kahteen otteeseen asiakkuutensa aikana. Vaikka lapsen asioita oli tuolloin hoitanut sosiaaliohjaaja, ei tämä näkemykseni mukaan korvaa lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää tai hänen työtään. Vastuusosiaalityöntekijän rooli on keskeinen suunnitelmallisen ja lapsen edun mukaisen sosiaalityön toteuttamisessa. Siksi hyvinvointialueen tulee varmistaa, että kaikilla lapsilla on oikeus omaan sosiaalityöntekijään sekä hänen tukeensa ja palveluihinsa.

Asiassa on siten toimittu lainvastaisesti, kun kantelijan lapsi jäi asiakkuutensa aikana ajoittain ilman hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää. Kantelun ja saamani selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että vastuusosiaalityöntekijän puuttuminen on vaikuttanut muun muassa lapsen henkilökohtaisiin tapaamisiin (kohta 3.3), asiakassuunnitelman tarkistamiseen (kohta 3.4) ja avohuollon tukitoimien tarjoamiseen (kohta 3.5).

3.2 Lapsen henkilökohtainen tapaaminen

Kantelija kertoi, että lastensuojelun työntekijät eivät olleet tavanneet hänen lastansa lastensuojelulain mukaisesti. Lasta oli ilmeisesti tavattu henkilökohtaisesti vain kerran 28.11.2023.

Saadun selvityksen mukaan kantelijan lapsi oli osallistunut tapaamisiin ja hänen mielipiteensä oli selvitetty tukitoimia myönnettäessä. Lapsen oikeus henkilökohtaiseen ja kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen sosiaalityöntekijän kanssa ei selvityksen mukaan ollut kuitenkaan toteutunut riittävän usein, sillä lasta oli tavattu kahden kesken vain 28.11.2023 ja 27.5.2025. Lapsi itse oli kuitenkin kertonut kokeneensa tulleen kuulluksi työskentelyn aikana.

Lastensuojelulain 29 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti. Säännöksen tarkoituksena on edistää lastensuojelussa lapsikeskeistä työskentelytapaa, jossa vanhempien ja huoltajien kanssa työskentelyn ohella huomiota kiinnitetään nimenomaan lapsen näkökulmaan ja suoraan lapsen kanssa työskentelyyn (HE 252/2006 vp, s. 146).

Lastensuojelulaissa ei ole määritelty, missä laajuudessa tapaamisia ja lapsen kanssa käytäviä henkilökohtaisia keskusteluja on järjestettävä.

Lastensuojelulakia koskevan hallituksen esityksen mukaan tapaamisten riittävyttä arvioitaessa pääsääntönä tulisi pitää sitä, että lapsi tapaisi asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lapsen tai hänen perheensä kanssa työskentelevää lastensuojelun työntekijää henkilökohtaisesti vähintään kaksi tuntia kuukaudessa aktiivisen työvaiheen aikana. Aktiivisena avohuollon työskentelyvaiheena pidetään lain esitöiden mukaan lastensuojelutarpeen selvitystyötä, asiakkaana jo olevan lapsen tilanearvioinnin tekemistä sekä asiakassuunnitelman tekemistä lastensuojelutarpeen nykytilan, tavoitteiden ja keinojen kirjaamiseksi. Aktiivisina työskentelyvaiheina pidetään myös sijoituksen valmistelua sekä tilanteita, joissa on tarve kiireiselle tai intensiiviselle työskentelylle. Säännöstä sovellettaessa tulisi pyrkiä myös siihen, että lastensuojelun sosiaalityöntekijän työajasta vähintään puolet käytetään lasten ja perheiden kohtaamiseen (HE 130/2013 vp, s. 5–6).

Totean, että laillisuusvalvojana minulla ei ole mahdollisuutta oikeudellisin perustein arvioida täsmällisesti, missä asiakastyön vaiheessa ja missä laajuudessa asiakasta on tarpeen tavata henkilökohtaisesti. Tämän arvion tekeminen kuuluu lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijän tehtäviin.

Lastensuojelulain 29 §:n 1 momentin tarkoittama riittävyys riippuu nähdäkseni osin myös siitä, millaisesta asiasta kulloinkin on kyse. Riittävyyteen vaikuttavat kulloinkin käsillä olevan lastensuojeluasiakkuuden olosuhteet, kuten lapsen ikä, perheen ja lapsen palvelujen tarve sekä lapsen oma käsitys ja halukkuus henkilökohtaiseen keskusteluun.

Pidän kuitenkin selvänä, ettei kantelijan lapsen oikeus henkilökohtaiseen ja kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen sosiaalityöntekijänsä kanssa ollut toteutunut lastensuojelulaissa tarkoitetulla tavalla, minkä myös hyvinvointialue on myöntänyt. Korostan, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on velvollisuus valvoa lapsen edun toteutumista ja huolehtia lapsen mielipiteen ja kuulemisen toteuttamisesta. Tämä ei ole mahdollista ilman, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tapaa lasta säännöllisesti.

3.3 Asiakassuunnitelma

Kantelijan mukaan hänen lapselleen ei ollut tehty asiakassuunnitelmaa ennen kuin lapsi sijoitettiin kiireellisesti (11.11.2023). Sijaishuollossa olevan lapsen asiakassuunnitelma saatiin valmiiksi 22.11.2023 ja lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelma valmistui 21.1.2024 eli kuusi kuukautta lastensuojelun asiakkuuden alkamisen jälkeen.

Kantelun mukaan kantelijan lapsen avohuollon asiakassuunnitelma ei myöskään täytä lastensuojelulain vaatimuksia, koska siinä ei muun muassa ole kirjattu suunnitelmaa siitä, kuinka sosiaalityöntekijä tapaa lasta, eikä sitä ole tarkistettu laissa annetussa määräajassa. Kantelijan mukaan hänen lapsellaan ei ollut voimassa olevaa asiakassuunnitelmaa.

Saamani selvityksen liitteenä olevista asiakassuunnitelmista käy ilmi, että kantelijan lapselle on tehty asiakassuunnitelmat sosiaalihuollon lapsiperhepalveluissa ajalle 6.5.2021–6.5.2022 ja 7.5.2022–7.5.2023. Lastensuojelun sijaishuollon suunnitelma on päivätty 22.11.2023 ja avohuollon työskentelyä koskeva asiakassuunnitelma on tehty 22.1.2024. Suunnitelma on tarkistettu 24.7.2025. Selvityksen mukaan kantelijan lapsen oman sosiaalityöntekijän ajoittainen puuttuminen on vaikuttanut asiakassuunnitelman ajantasaisuuteen.

Lastensuojelulain 30 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Se on 2 momentin mukaan laadittava ja tarkistettava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan tai lapselle läheisen henkilön ja lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa.

Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Asiakassuunnitelmasta tulisi ilmetä, mihin ongelmiin on tarkoitus puuttua, missä ajassa ja miten, sekä miten suunnitelman toteutusta seurataan ja miten ja milloin sitä tarkistetaan. Asiakassuunnitelma tulee tarkistaa aina tarvittaessa, esimerkiksi lapsen tai huoltajan tilanteen olennaisesti muuttuessa, ja muutoinkin vähintään kerran vuodessa (HE 252/2006 vp, s. 148).

Tarkistusten avulla voidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa arvioida jatkotyöskentelyä sekä käytettyjen palvelujen ja tukitoimien toimivuutta. Mikäli lapsen tai vanhempien olosuhteet tai tarpeet muuttuvat, asiakassuunnitelmaa on vastaavasti tarkistettava. Koska asiakassuunnitelmasta ovat luettavissa asiakkaan oikeudet ja viranomaisen velvollisuudet, ajantasainen suunnitelma on lapsen ja huoltajan oikeusturvan kannalta keskeinen.

Totean, että kantelijan lapsen lastensuojelun asiakassuunnitelmaa ei ole tarkistettu lastensuojelulain edellyttämin tavoin tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa. Asiakassuunnitelmasta 22.1.2024 puuttuu myös suunnitelma siitä, miten lastensuojelun työntekijä tapaa lasta. Hyvinvointialueen laiminlyönnit asiakassuunnitelman tarkistamisessa ovat saattaneet vaarantaa kantelijan lapsen oikeuksia laadultaan hyvän ja yksilöllisen sosiaalihuollon järjestämiseksi ja osallisuuden toteuttamiseksi. Näkemykseni mukaan asiakassuunnitelmien puutteisiin on voinut vaikuttaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ajoittainen puuttuminen.

3.4 Avohuollon tukitoimet

Kantelijan mukaan hänen lapsestaan oli tehty ensimmäinen lastensuojeluilmoitus 30.3.2023, jolloin oli aloitettu myös palvelutarpeen arviointi. Palvelutarpeen arvioinnin yhteenvedossa oli todettu lapsen lastensuojeluasiakkuuden tarve, ja lastensuojeluasiakkuus oli avattu 13.7.2023. Kantelun mukaan lapsen ensimmäinen tukitoimi oli ollut kiireellinen sijoitus 11.11.2023. Lastensuojelu ei ollut tarjonnut mitään avohuollon tukitoimia ensimmäiseen neljään kuukauteen asiakkuuden alkamisesta.

Saadun selvityksen mukaan kantelijan lapsi siirtyi palvelutarpeen arvioinnista lastensuojelun asiakkuuteen elokuussa 2023. Asiakkuuden alussa selvitettiin lapsen tilannetta, minkä jälkeen myönnettiin lastensuojelun tukitoimena lähiympäristöön vietävää tukea lähes katkeamattomana marraskuusta 2023 toukokuuhun 2025. Tuen tarkoitus oli ollut turvata lapsen peruskoulun loppuunsaattaminen, mikä myös tapahtui. Lapsi itse oli ollut tyytyväinen saamaansa tukeen. Tuki käynnistyi kunnolla vasta kantelijan lapsen kiireellisen sijoituksen päättymisen jälkeen.

Lastensuojelulain 4 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun keskeisiä periaatteita on lapsen vanhempien ja huoltajien tukeminen lapsen kasvatuksessa. Tämä merkitsee avohuollon tukitoimien, kuten vanhempien kasvatuskyvyn ja -mahdollisuuksien vahvistamisen ensisijaisuutta suhteessa huostaanottoon ja sijaishuoltoon, edellyttäen, että tukitoimet ovat lastensuojelulain tarkoittamalla tavalla lapsen edun kannalta tarkoituksenmukaisia, mahdollisia ja riittäviä (HE 252/2006 vp, s. 152).

Avohuollon tukitoimien ensisijaisuus ilmaistaan nimenomaisesti lastensuojelulain 4 §:n 3 momentissa, jonka mukaan lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Lastensuojelulain 34 § velvoittaa hyvinvointialueita ryhtymään avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu.

Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä ja samalla ehkäistä raskaampien tukitoimien tarvetta.

Sen arviointi, millaisen tuen tarpeessa lapsi ja perhe kulloinkin ovat, kuuluu ensi sijassa lastensuojeluviranomaisen toimivaltaan. Työskentely avohuollon tukitoimien avulla tulisi kuitenkin aloittaa viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Kun avohuollon tukitoimien yksi tavoite on lisäksi se, ettei raskaampiin tukitoimiin, kuten kodin ulkopuolisiin sijoituksiin, tarvitsisi turvautua, en voi pitää asianmukaisena menettelyä, jossa avohuollon tukitoimista on tehty päätös vasta neljä kuukautta tuen tarpeen toteamisen jälkeen, ja lähes samaan aikaan kuin päätös lapsen kiireellisestä sijoituksesta. Näkemykseni mukaan myös tähän on voinut vaikuttaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ajoittainen puuttuminen.

3.5 Muut asiat

Kantelija on viitannut kantelussaan osittain myös asioihin, joista eduskunnan oikeusasiamies on antanut aiemmin ratkaisun (EOAK/4211/2023). Kantelijan aikaisempi kantelu koski muun muassa lastensuojeluilmoituksista ilmoittamista molemmille huoltajille. Tältä osin asiassa ei ole enää pyydetty selvitystä eikä sitä käsitellä ratkaisussa tarkemmin.

Korostan kuitenkin edelleen yleisellä tasolla sitä, että lastensuojeluilmoituksista tulee ilmoittaa lapsen molemmille huoltajille.

4 TOIMENPITEET

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue on laiminlyönyt velvollisuutensa

- nimetä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä (3.2),
- tavata lapsi riittävän usein henkilökohtaisesti (3.3),
- tarkistaa lain edellyttämä asiakassuunnitelma oikea-aikaisesti (3.4) ja
- tarjota avohuollon tukitoimia viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu (3.5).

Koska menettelyssä on ilmennyt useita laiminlyöntejä, olen asian kokonaisharkinnassa päätenyt siihen, että annan Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla huomautuksen vastaisen varalle.

Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.